

LISTEK (141) *sb m*

e prawdopodobnie jasne (tak w -ek).

sg N listek (12). ◇ G listka (3) GliczKsiąż, ModrzBaz, NiemObr, listku (3) SienLek, RejZwierc (2). ◇ A listek (11). ◇ I listki(e)m (3). ◇ L listku (3). ◇ pl N listki (21). ◇ G listków (35); -ów (1), -(o)w (34). ◇ D listk(a)m (1). ◇ A listki (30). ◇ I listkami (9), listki (5); -ami HistAl, MWilkHist, GrabowSet, RybGęśli; -i RejWiz, BielKron, SienLek, RejZwierc; -ami : -i FalZioł (5:1); ~ -ami (4), -(a)mi (5). ◇ A a. I listki (1). ◇ L listkoch (3). ◇ du L (cum nm) listku (1) FalZioł I 87c.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v.

Dem. od „list”:

1. *Od znac. ‘liść’; folium Mącz, Modrz; coma arboris Cn [sg przeważnie w funkcji coll] (115) : KVklik [...] to ziele niemałą moc ma/ w liftku więczlżą niż w korzeniu FalZioł I 57d; Skoczek mnieyzi [...] lifthki ma podługowathe/ tłufte á gładkie/ liftki na krziż fklada FalZioł I 62b; Pięcperft ieft ziele opięci liftkoch FalZioł I 102a, I 6b, 20c [3 r.], 36b, 37a [2 r.], 38c (21); á między filari groná złote z liftkámi złotemi wifiały HistAl Hv; RejFig Bb4 [2 r.]; Ci tho ácz wody fłotkiey nie máią/ wżákże bárzo fmaczną zbieráią z liftkow ktore fie w trąbkę ráno zwijaią BielKron 447v, 447v [3 r.]; SienLek YYv; A iefli ná nim owoc iáki vrofcie/ áliżci go kiymi wnet otłuka/ że ni liftku ná nim nie zoftanie RejZwierc 21v, 18; MWilkHist Gv; Calep 560b; Iak ptafzek rozrzewniony/ Co [...] W krzu/ ná gálązce/ liftkiem záfloniony [...] niechce odmienności GrabowSet G2v; WitosłLut A3.*

listek czego (2): Też ieft ieden blufzcz na ktore^{go} liftkoch rofa padnie á twardzieie/ á w kadzidło fie obracza FalZioł I 49a. Cf »listki lauru«.

W połączeniu szeregowym (1): Iż fię ftąd nie co ráduią. Drzewá fwoimi pączkami Liftkámi/ y też kwiatkámi. MWilkHist A3v.

W porównaniach (4): Tákowyć będzie iák drzewo przy wodach wżczepyone/ Ktorego liftki nie zefchną zawnždy fá zyelone LubPs Bv; Słowá mądrych iáko lafká á goźdzye wbite między liftki zebrane fpołu BielKron 82; RejPos 34, 128.

W charakterystycznych połączeniach: listek pachnie, rozszerzy się; listek rwać; listek białej zieloności, czarny, drobny (3), gładki, podługowaty, powiewny, tęgi, tłusty, zielony (2), złoty; listkiem zasłonięty.

Przysłowie: Pluma ac folio facilius moveri, Ládá rzeczką być porużón áz y piórkiem álbo liftkiem. Mącz 233d; Bo fumnienie [...] ftráchu wielkiego/ nietylko od nieprzyaciela/ ále też y od fámeo cieniá/ ábo fzumu liftkow ná drzewie będzie ie nápełniác. ModrzBaz 113; będzie was ftráżył fzum liftká leącego zdrzewá. ModrzBaz 113v; Bo by fye namniey ná drzewie wzieżyły Powiewné liftki: [...] tá fye dużá złąknie KochPieś 13. [Ogólem 4 r.].

Fraza: »listki lecą; listek lecący« = folium volans Modrz (1;1): Przydzye Iefień pochmurna/ álic liftki lecą RejZwierc 127v; ModrzBaz 113v.

Zwrot: »listki wypuszczać (a. wypuścić)« [szyk zmienny] (3): BibRadz Luc 21/30; BielKron 41v; gdy iuz z siebie [drzewa] liftki wypużczáią [cum producunt iam ex se fructum]/ wiećie żeć iuz blisko ieft láto. WujNT Luc 21/30.

Wyrażenia: »listki lauru« (1): [Febus] W złote czáfze niech czerpa nieśmiertelney wody. Zdobiąc Skronie liftkámi Lauru zielonego RybGęśli B3.

»zielony [= świeży] (jest) listek« [szyk 3:2] (5): *LubPs* Bv; *RejWiz* 24; która [gołębica] wieczor przynioła do okrętu rozgę oliwną z zyelonemi liftki w nofie swoim. *BielKron* 5; *RejPos* 34, 128.

Szereg: »(ani) listek i (ani) gałązki« [szyk 1:1] (2): *SienLek* 256v; IAKa oliwká mála pod wyfokim fádem Idzie z ziemié ku gorze mácierzyńfkim śládem/ Iefzcze áni gáążek/ ani liftków rodząc *KochTr* 6.

W przen (3) : Tákże też y piełczcofzkowie iego cżáfem fie zázielenią/ á cżáfem ni liftku ná żadnym nie naydziełz/ bo więc łzpetnie z drugiego kwiatki opádną *RejZwierc* 21v; A ták ieft [moja nadzieja] rozkrzewiona/ Y liftkami odziana/ Ze kwitnąc/ w rózne bárwy ieft vbrána. *GrabowSet* 13.

Fraza: »listki padną« (1): Przydzye ftárość zázyębła/ liftki pádną z rofą/ A oná śmierć iáko chłop/ dybie s tyłu s kofą. *RejZwierc* 127v.

Przen (1) :

Wyrażenie: »listek figowy« = *osłona* (1): O obronie przeciw temu ktoby tobie [...] powftał/ mowić będę. áleć to naprzod ná ty fłowá tve powiádam: iż ty nic tego przedfie nie bierzefz/ [...] co fie o woley y opátrności Bożey mowilo. Abowiem gdybyś ty ná to baczenie iákie miał/ [...] tedybyś nigdy tákowych figowych liftkow Adámowi y Ewie zwyczáynych nie wżywał: áni byś fie ták przeciw tym przypadkom vzbriał *CzechRozm* 231v.

a. *Używane w lecznictwie i w kuchni [zawsze w pl]* (51) : gdy vwarziłz firop ftych to Liftkow [senesu], [...] oczukrowawfzy napijaj fie ciepło *FalZioł* III 5d.

listek czego (23): liftki tego ziela [łobody] iedzione fkapuftą czárną tedy bolenie ktore bywa wmiéchierzu odeymuie. *FalZioł* I 12a, I 130a, 147d, V 117. Cf *W połączeniu z nazwą rośliny*.

W połączeniu z nazwą rośliny lub przymiotnikiem od tej nazwy [w tym: G sb (27), *ai* (19); *listek + określenie* (41), *określenie + listek* (5)] (45): liftki paprociane poki fą zielone á młode barzo/ gdy będą vwarzone á iedzione otwiera żywoth czyniącz ftholcze *FalZioł* I 55d; z LiŃthkow Grzybieniowych może być firop pożytheczny naprzeciwno cięfzkim gorączkam *FalZioł* I 92a; Wezmi liŃthkow fenes korzonkow Paprotczanych, korzenia fońki/ każde^{go} f nich po poł vncijey *FalZioł* I 98d, I 4c, 7a, 9b, 11b, c (40); *SienLek* 54v, 124v, 157; *BielSat* B3v [*idem BielRozm*]; Nuż też záfię ázaż zle ogoreczkow náfolić? tákże też koprzykiem á wiśniowemi álbo dębowemi liftki przekłádác *RejZwierc* 110v; *BielRozm* 12.

W charakterystycznych połączeniach: listki bobkowe, bukwicowe, dębowe, grzybieniowe, jeżynowe, konopne, koszyczkowe, lewandulowe, makowe, mirtowe, paprociane, psiego języku (2), ruciane (ruty) (5), salwijej, sene(s) (23), szczawiowe, szczyrowe, trawowe, wiśniowe.

b. *Igła drzewa iglastego (używana w lecznictwie)* (2) : To liście ma być zbierano. Iako naprzod liście Bobkowe/ fawina, Iałowiecz tak liŃtek y z gałąfkami *FalZioł* V 118v.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy rośliny (1): Rzeczy poŃpolite: ktore ciało narałzczaią. [...] cortices granatorum/ babka/ liftki fońnowe/ cipres *FalZioł* V 99v.

c. *Pokryta liściem gałązka, pęd* (1) : Furunculus [...] in vitibus dicitur Małi kończyfty liŃtek/ pączek. *Mącz* 141a.

d. *Okrywa nasienia, łuska na ziarnie; folliculus, gluma (chuma) Mącz (2)* : Matrifulua. IEft ziele [...] we dwu liftku zamyka fie to nafienie iakoby w miełzkoch *FalZioł* I 87d; *Folliculi hordei*, Yęczmienne liftki álbo ości *Mącz* 58a.

e. *Płatek kwiatu (1)* : Spádły rożáne liftki: áż nic nie zołtało. *WisznTr* 12.

f. [*Ozdoba w kształcie listka*: pas srebrny w kalinowy listek, biały *InwMieszcz* 1567 nr 139, 1576 nr 209, 1579 nr 222.]

2. *Od znac.* 'kartka papieru' (6) : Obyes vczyniwłfy dwa liftki w ktore włożył po fšelągu/ zátknął ye zá okrągłą czapkę *GliczKsiąż* H8v, H8v [3 r.], I.

Szereg: »książki albo listek« (1): *Adversaria, prothocol vulgo dicitur*. Xiążzki álbo Lištef/ w który přetko naterminowác á náznáczić może á z niego záś tak yáko fie godzi přepifać. *Mącz* 3d.

3. *Od znac.* 'pismo'; *epistolium Murm, BartBydg, Mącz; parva(e) litera(e) Murm, BartBydg; literulae Murm; pusilla a. tantula epistula, tabella Mącz [w tym: pl w funkcji pl t (1)] (17)* : *Literulae, parvae literae eyn briefflen* Liftki *Epistolium idem Murm* 191; *BartBydg* 51; *Tabella, Tabliczká/* też mále Xiążeczki/ Regiftrek/ lištef. *Mącz* 438a; *Tantula epistola, ták máluczki lištef. Mącz* 440c, 106d, 332c; á teras potumek tego Kafztelana wiriwal Liftki z zapazufza przitzinial fie sam niewiedzial zakim [*dotyczy czytania mowy w sejmie*] *PaprUp* C3v.

a. *Krótká wiadomość przesłana drogą korespondencyjną, liścik (8)* : iefli co do flugi fwey przerzeczé/ tá wnet przedárowána/ [...] poda lištef/ poda vpominek od miłego *GórnDworz* Bb4; *NiemObr* 23 [2 r.].

Zwroty: »listek napisać [*ze zdaniem dopełnieniowym*]« (1): PAnie rymem iednemu lištef nápi fály/ Ze rozlicznych owocow przeń nágotowály. *RejFig* Cc4v.

»listek posłać« (1): [*pan mój*] lyštef swoy yvsz na wfyadanyv przez Logophetha swego poslal my ktori tesz w. km. slye. *LibLeg* 11/12v.

α. *Jeden z Listów Apostolskich (tu o najkrótszym z nich, liście św. Judy) (2)* : Lištef Iudy ś. *BudNT* d2v.

Zwrot: »listek napisać« (1): Yudałz Thádeus mály lištef nápi fał *KromRozm II* e4v.

β. *Rozkaz pisemny (tu: o wiciach) (1)* : záwždy woylko gotowe gdy będzie z miłości á nie s przymufzenia tego potrzebá. Iuż wśzyfcy ledá zá liftkiem bieżą/ á zá niewolą nos zwieśiwłzy po kąciech fie kryją. *RejZwierc* 46.

b. *Zaświadczenie (prawdopodobnie napisane na małej karteczce) (2)* : *Perscribere pecuniam*, Przes bank komu pieniądze posłać/ to yeft gdy ye włoży w Krákiwie [!] á dádzą mu lištef od w banku fiedzacych/ tedy mu ye dádzą w Weneciey. *Mącz* 375c; á ták áby od tego byli ftróże coby káždego pytáli w bronie s kąd iefth/ [...] áby lištef miał od fwego páná iefli iefť iego poddány albo flugá. *BielSpr* 27v.

4. *Cieniutka blaszka, folia; tu: o tzw. złocie i srebrze płatkowym (3)* : [*srebro*] czuchnienie vřth y drżenie fezcza [!] vmnieyřza/ á to liftki Srebrne z ktoremkolwiek lektwarzem iedzone/ ale złothe fą więřzey mocy. *FalZioł* III 35a; Iż on [*goldszlar*] rázem kilka fet Złotyeh w kupę zleie. Rozbija to Málářzom na ćienuchne liftki *BielSat* C3v [*idem*] *BielRozm* 20.

Synonim: 2., 3. *kartka*.

Cf **LISTECZEK**, LISTKI

BZ, ZCh